

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Пижов О.М.,

*аспірант кафедри конституційного права України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

УДК 342.733

DOI 10.32845/2663-5666.2022.4.3

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНІХ ВІДНОСИН
В ПРЕДМЕТНІЙ СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Вступ. Освіта сьогодні займає особливу роль у побудові цивілізаційного суспільства, а правове регулювання освітніх відносин є одним із центральних питань у побудові освітньої політики держави. Ми переконані, що це елемент національної ідеології, яка формує внутрішньополітичну ситуацію в країні та впливає на міжнародні зв'язки держави. І в такому випадку освіта є об'єктом правового впливу, а освітні відносини – це своєрідний предмет правового регулювання.

Слід зазначити, що окремі питання правового регулювання освіти протягом останніх років у своїх працях висвітлювали українські науковці – В. Андрущенко, Б. Андрусишин, В. Астахов, Р. Валеєв, Л. Васечко, В. Зайчук, В. Кремень, Є. Красняков, М. Курко, С. Ніколаєнко, С. Стеценко, Л. Александрової, Г. Дорохової, М. Ібрагімова, О. Кананикіної, В. Потапенко, В. Сирих, В. Спаської, М. Федорової, В. Шкатулли, Д. Ягофарова та інших. Серед західних дослідників можемо виділити таких, як Деб Кунц, Грасьєн Ловер, Чарльз Л. Гленн, Ян Де Грооф та ін. Водночас, вони розглядали освіту більше з аспектів педагогіки, філософії та соціології. Ми ж в своїй статті спробуємо проаналізувати особливості освітніх відносин саме в предметній сфері правового регулювання. Оскільки в цьому контексті зазначеними науковцями активно обговорюється питання щодо самостійності освітнього права як галузі права. І немає єдиного наукового підходу щодо вирішення цього питання. Саме тому вбачаємо необхідність через призму аналізу освітніх відносин в предметній сфері правового регулювання висвітлити авторське бачення зазначеного питання.

Виклад основного матеріалу. Ми відстоюємо думку, що освітнє право є міжгалузевим інститутом, і якраз на аналізі освітніх відносин в предметній сфері правового регулювання спробуємо це довести.

Вбачаємо доцільність розділити відносини на дві групи. Перша – безпосередньо освітні, а до другої групи належать ті, які пов'язані з ними.

Ми пропонуємо під безпосередньо освітніми відносинами розуміти взаємозв'язок між суб'єктами освітньої діяльності (це – фізичною або юридичною особою (закладом освіти, підприємством, установою, організацією), що провадить освітню діяльність) та здобувачами освіти (це – вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти) під час якого відбувається передача знань, формуються уміння, навички, компетентності.

Юридичним фундаментом безпосередньо освітніх відносин є стаття 53 Конституції України, яка визначає, що кожен має право на освіту. Крім того, складовою цього фундаменту є і стаття 54 Основного закону держави, яка визначає, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Оскільки інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження. Таким чином, юридичним фундаментом безпосередньо освітніх відносин виступають конституційні положення.

До другої групи належить цілий масив відносин, серед яких адміністративні, цивільні, трудові, бюджетні, земельні та інші, які спрямовані на забезпечення освітнього процесу в тому чи іншому вигляді. Водночас, ми хочемо звернути увагу, що всі ці відносини також опосередковано проходять через конституційні

положення. І зараз на характеристиці відносин ми це доведемо.

1) Адміністративні відносини – це ті взаємозв'язки, які виникають між суб'єктами управління та підпорядкування у галузі освіти. Так в частині першій статті 53 Конституції України вказується, що держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах. Далі в частині другій статті 8 Закону України «Про загальну середню освіту» ми бачимо яким чином реалізується вказане конституційне положення. Так, кожна дитина має право на здобуття початкової та базової середньої освіти у найбільш доступному та наближеному до місця її проживання закладі освіти (його структурному підрозділі).

Для належного та ефективного визначення і закріплення за закладом освіти території обслуговування місцеві органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування ведуть облік дітей дошкільного та шкільного віку, враховують спроможність кожного закладу освіти і демографічну ситуацію на відповідній території та у разі необхідності забезпечують створення додаткових класів. При цьому кількість класів початкової школи має забезпечувати здобуття початкової освіти всіма дітьми, які проживають на території обслуговування відповідного закладу освіти [1].

2) Трудові відносини – це взаємозв'язки, які виникають коли освітяни вступають у трудові відносини. При чому це стосується як суб'єктів надання освітніх послуг, так і здобувачів освіти, оскільки певні особливості є у цих категорій працівників. У статті 43 Конституції України зазначено, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Крім того зазначено, що держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. Здавалося б ця норма регулює суто трудові відносини, однак професія – це рід трудової діяльності людини, яка володіє комплексом спеціальних знань, практичних навичок, одержаних шляхом спеціальної освіти, навчання чи досвіду, які дають можливість здійснювати роботу в певній сфері виробництва. Тому перш ніж об-

рати собі професію, громадянин має вступити у освітні відносини.

Також треба звернути увагу, що особливості трудових відносин освітян відображаються у спеціальних Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту» та інших підзаконних нормативно-правових актах. Так, наприклад, частина перша статті 56 Закону України «Про вищу освіту» говорить про те, що робочий час науково-педагогічних працівників становить 36 годин на тиждень (скорочена тривалість робочого часу).

3) Цивільні відносини виникають тоді, коли йде мова про надання освітніх послуг. Якщо уважно читати частину третю статті 53 Конституції України, то ми побачимо, що громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі. Водночас, громадяни не позбавлені права здобути вищу освіту, якщо вони не пройшли конкурс або у рейтингу отримали не прохідний бал на бюджетне навчання. Відповідно до частини шістнадцятої статті 44 Закону України «Про вищу освіту» підставою для зарахування особи на навчання є виконання вимог Умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти, правил прийому та укладання договору про навчання між закладом вищої освіти та вступником (за участі батьків або законних представників – для неповнолітніх вступників), в якому можуть бути деталізовані права та обов'язки сторін відповідно до типової форми, затвердженої Кабінетом Міністрів України. Цим договором не можуть обмежуватися права чи встановлюватися додаткові обов'язки здобувачів освіти, не передбачені цим Законом чи іншими актами законодавства. У разі зарахування на навчання за рахунок коштів фізичних (юридичних) осіб додатково укладається договір між закладом вищої освіти та фізичною (юридичною) особою, яка замовляє платну освітню послугу для себе або для іншої особи, беручи на себе фінансові зобов'язання щодо її оплати. Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2020 р. № 735 «Про затвердження типової форми договору про навчання у закладі вищої освіти» затверджено типову форму договору, предметом якого є навчання у закладі вищої освіти [2].

Відповідно до абзацу другого частини шостої статті 73 Закону України «Про вищу освіту», де сказано, що типовий договір, що укладається

між закладом вищої освіти та фізичною (юридичною) особою, яка замовляє платну освітню послугу, на строк навчання та абзацу другого частини шостої статті 73 Закону України «Про фахову передвищу освіту», де також зазначено, що типовий договір, що укладається між закладом фахової передвищої освіти та фізичною та/або юридичною особою на строк навчання, затверджується центральним органом виконавчої влади в сфері освіти і науки. Такий договір затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 07.09.2020 № 1113 «Про затвердження Типового договору про надання платної освітньої послуги для підготовки фахівців». Предметом цього договору є фінансові зобов'язання замовника щодо оплати освітньої послуги, що надається здобувачу закладом [7]. Ми можемо констатувати, що ці договори за своєю правовою природою є цивільними договорами.

4) Сімейні відносини в частині обов'язку сприяння надання/набуття освіти у сім'ї. У частині першій статті 53 Конституції України зазначено, що повна загальна середня освіта є обов'язковою. В Сімейному кодексі ухиляння від виконання своїх обов'язків щодо виховання дитини та/або забезпечення здобуття нею повної загальної середньої освіти є підставою для позбавлення батьківських прав [8] (пункт 2 частини першої статті 164 Сімейного кодексу України).

Крім того, у Законі України «Про загальну середню освіту» навіть передбачена така форма здобуття загальної середньої освіти як сімейна (домашня).

5) Господарські відносини виникають оскільки заклади освіти є суб'єктами господарювання, про що свідчить і частина друга статті 22 Закону України «Про освіту» і Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02 березня 2015 р. № 222-VIII, де в статті 7 зазначено, що освітня діяльність входить до переліку видів господарської діяльності, що ліцензується.

В. Щербина зазначає, що суб'єкти господарювання реалізують свою господарську компетенцію на основі права власності, права господарського відання та права оперативного управління відповідно до визначення цієї компетенції в господарсько-правовому законодавстві [3, с. 116]. Так, у частині шостій статті 55 Господарського кодексу України закріплено право відкривати свої філії, представництва, інші відокремлені підрозділи, однак без створення юридичної особи. У цивільному законодавстві,

зокрема в частині другій статті 95 Цивільного кодексу України, закріплено також, що філії та представництва не є юридичними особами. Вони наділені майном юридичної особи, що їх створила, й діють на підставі затвердженого нею положення [4]. Аналізуючи, вже згадану статтю 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», можна дійти висновку, що видача ліцензії передбачає надання суб'єкту господарювання права на провадження виду господарської діяльності або частини виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, шляхом прийняття органом ліцензування рішення про видачу ліцензії, про що робиться запис у ліцензійному реєстрі [5]. Згідно із частиною другою статті 43 Закону України «Про освіту», освітня діяльність провадиться на підставі ліцензії, що видається органом ліцензування відповідно до законодавства [6].

З аналізу вищезазначених положень можна зробити висновок, що існують певні особливості в діючому законодавстві, які врегульовують господарсько-правові аспекти надання освітніх послуг, оскільки на рівні закону освітня діяльність виділена в окрему сферу господарських відносин.

б) Фінансові відносини виникають при залученні коштів до спеціального фонду, розподілі, використанні фондів (загального та спеціального) грошових коштів. Ці відносини врегульовані нормами фінансового права та нормами спеціальними освітніми законами. Наприклад, частина перша статті 71 Закону України «Про вищу освіту» говорить про те, що фінансування державних закладів вищої освіти здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, з дотриманням принципів цільового та ефективного використання коштів, публічності та прозорості у прийнятті рішень. Такі науковці як Д. Загірняк, О. Кратт, М. Загірняк у своїй статті «Фінансові відносини у сфері вищої освіти, основані на особній та взаємній відповідальності суб'єктів» відстоюють думку про необхідність впровадження солідарно-субсидіарного типу відносин у освітній сфері щодо фінансових питань, зокрема у вищій освіті. Так, такий тип відносин визначає роль держави одночасно як регулятора і замовника освітніх послуг. Як регулятор держава за допомогою владних інструментів орієнтує поведінку споживачів освітніх послуг на по-

треби ринку праці, а діяльність закладів вищої освіти – на фінансову автономію. Як замовник держава бере на себе частину відповідальності за фінансування вищої освіти у формі державного замовлення, але вимагає від закладів вищої освіти аналогічної відповідальності щодо залучення інших джерел фінансування освітніх послуг. Про це згадується в частині третій статті 53 Конституції України.

7) Податкові відносини, в які вступають суб'єкти надання освітніх послуг. Так, відповідно до пункту 166.3. та підпункту 166.3.3 статті 166 Податкового кодексу України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI із змінами та доповненнями платник податку має право включити до податкової знижки у зменшення оподаткованого доходу платника податку за наслідками звітного податкового року, нарахованого у вигляді заробітної плати, зменшеного з урахуванням положень пункту 164.6 статті 164 Податкового Кодексу України, або у вигляді дивідендів, крім сум дивідендів, які не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподаткованого доходу, такі фактично здійснені ним протягом звітного податкового року витрати у вигляді суми коштів, сплачених платником податку на користь вітчизняних закладів дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти для компенсації вартості здобуття відповідної освіти таким платником податку та/або членом його сім'ї першого ступеня споріднення та/або особи, над якою встановлено опіку чи піклування, або яку влаштовано до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, якщо такого платника податку призначено відповідно опікуном, піклувальником, прийомним батьком, прийомною матір'ю, батьком-вихователем, матір'ю-вихователькою [9]. Так, конституційне право людини на освіту, яке визначено у статті 53 Конституції України, яке реалізовується у суспільних відносинах, де впроваджуються права та обов'язки фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначається компетенція державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти регулює Закон України «Про освіту» та спеціальні освітні закони. Ними визначено структуру та типи закладів дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти.

Відповідно до статті 22 Закону «Про освіту» юридична особа має статус закладу освіти,

якщо основним видом діяльності є освітня діяльність.

Права та обов'язки закладу освіти, передбачені Законом України «Про освіту» та іншими законами України, має також фізична особа – підприємець або структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності якого є освітня діяльність.

Тобто, спеціальні освітні закони дають підстави до вітчизняних закладів освіти відносити заклади дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти, основним видом діяльності яких є освітня діяльність, з метою отримання податкової знижки за навчання. Таким чином, реалізація конституційного права на освіту відбувається і через положення Податкового кодексу України.

8) Відносини соціального забезпечення учасників освітніх правовідносин також беруть свої витоки із конституційних положень. Так, частина друга статті 53 Конституції України говорить про те, що держава забезпечує надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

Крім того, спеціальні освітні закони також містять положення щодо соціального забезпечення учасників освітніх правовідносин. У статті 57 Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що науково-педагогічні, наукові і педагогічні працівники мають право на соціальне і пенсійне забезпечення, окрім цього мають право одержувати житло, у тому числі службове, в установленому законодавством порядку, а також отримувати пільгові довгострокові кредити на будівництво (реконструкцію) і придбання житла в установленому законодавством порядку. Так, з 01 жовтня 2022 року держава запустила програму «Доступна іпотека», відповідно до якої наукові, науково-педагогічні, педагогічні працівники можуть отримати пільговий кредит під 3% на 20 років з початковим внеском в розмірі 20% для купівлі житла [10].

9) Бюджетні відносини, в які вступають заклади освіти, їх структурні підрозділи, органи управління освітою тощо. Виходячи із частини другої статті 53 Конституції України, де сказано, що держава забезпечує розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання, ми розуміємо, що це неможливо без справедливої оплати праці. І справедливість як ціннісна орієнтація свідомості передбачає насамперед відповідність

винагороди трудовому внеску працівника і, як правило, пов'язується не з вирішенням загально-соціальних проблем, а локальних (на рівні окремого підприємства, галузі) [11]. Тобто ефективно здійснення педагогічними, науково-педагогічними працівниками своєї трудової функції є запорукою успішного розвитку всіх рівнів освіти. Так, з метою реалізації делегованих органам місцевого самоврядування повноважень у сфері освіти відповідно до статті 103² Бюджетного кодексу України освітня субвенція надається місцевим бюджетам з метою фінансового забезпечення. Відповідно до частини першої згадуваної статті освітня субвенція спрямовується на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників у таких типах закладів освіти:

- 1) початкові школи, гімназії (крім дошкільних підрозділів у таких закладах), ліцеї;
- 2) спеціальні школи;
- 3) заклади спеціалізованої освіти: мистецькі, спортивні, військові (військово-морські, військово-спортивні), наукові ліцеї, ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою;
- 4) дитячі будинки, навчально-реабілітаційні центри, інклюзивно-ресурсні центри;
- 5) заклади професійної (професійно-технічної) освіти державної та комунальної власності в частині забезпечення видатків на здобуття повної загальної середньої освіти;
- 6) заклади фахової передвищої освіти і коледжі державної та комунальної власності в частині забезпечення видатків на здобуття повної загальної середньої освіти [12].

10) Земельні відносини, в які вступають суб'єкти надання освітніх послуг, під час забезпечення реалізації освітніх відносин. Для того, щоб держава могла забезпечувати те, що зазначено в статті 53 Конституції України, а саме розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання у частині першій статті 80 Закону України «Про освіту» зазначено, що до майна закладів освіти та установ, організацій, підприємств системи освіти належать нерухоме та рухоме майно, включаючи будівлі, споруди, земельні ділянки, комунікації, обладнання, транспортні засоби, службове житло тощо. А в частині другій цієї статті сказано, що порядок, умови та форми набуття закладами освіти прав на землю визначаються Земельним кодексом України. Наприклад, з метою якнайкращого регулювання земельних питань у пункті 3 указу Президен-

та України «Про Положення про національний заклад (установу) України» від 16.06.1995 № 451/95 сказано рекомендувати органам місцевого самоврядування не вилучати земельні ділянки для державних і громадських потреб із земель, наданих у користування національним закладам (установам) України [13].

11) Відносини з приводу авторських та суміжних прав, в які учасники освітніх відносин, суб'єкти надання освітніх послуг вступають, коли йде мова про авторське право на навчально-методичну продукцію, створену в процесі професійно-педагогічної діяльності, а також під час найпоширеніших форм (плагіат, піратство) порушення авторського права.

Так, якщо звернутися до статті 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права», то суб'єктами авторського права є автори творів, зазначених у частині першій статті 8 зазначеного закону, та інші фізичні та юридичні особи, які набули прав на твори відповідно до правочину або закону [14]. Тобто суб'єктами авторського права в закладах освіти є педагогічні та науково-педагогічні працівники (фізичні особи) закладу освіти, зокрема викладачі, майстри виробничого навчання, методисти та інші учасники навчально-виховного процесу, в ході якого створюється і використовується навчально-методична продукція. Тобто, це особи, яким належать особисті немайнові та/або майнові права інтелектуальної власності на навчально-методичну продукцію. Суб'єктами авторського права можуть бути і юридичні особи як публічного, так і приватного права. Зауважимо, що ці особи набули прав на твір науки, мистецтва тощо у процесі договірних відносин або відповідно до закону. Таким чином, виходячи із вище зазначеного, можна зробити висновок, що авторське право на твір набуває не заклад освіти, а держава у вигляді представленої установи (похідного суб'єкта прав).

Висновки. Таким чином, проведений вище аналіз галузевих відносин, які регулюють різні за своєю природою (трудові, адміністративні, цивільні, земельні, сімейні, податкові, бюджетні та інші) освітні питання дає підстави стверджувати про наявність особливого предмету міжгалузевого інституту освітнього права. Дійсно цей предмет є неоднорідним і це може бути підставою для наукових дискусій щодо відсутності самостійності предмету вказаного інституту, оскільки актуальною зараз є наукова полеміка щодо доцільності виокремлення окремої галузі освітнього права. Ми відстоюємо думку, що

освітнє право недоцільно виділяти в окрему галузь права. Водночас, ми на прикладах і на характеристиці у цьому підрозділі доводимо, що предмет міжгалузевого інституту освітнього права є. Він своєрідний з особливостями багатогранності і неоднорідності. Це важливо розуміти під час правозастосування та врегулювання великої кількості питань, які виникають під час реалізації освітніх відносин. Неоднорідність предмету міжгалузевого інституту освітнього права зумовлює дещо ускладнений механізм підбору вірної норми права для врегулювання того чи іншого освітнього питання, оскільки має бути узгоджене регулювання між спеціальними освітніми законами та галузевими. Це дає нам підстави стверджувати, що освітні відносини в предметній сфері правового регулювання займають особливе місце і пояснюється це тим, що юридичний фундамент цих відносин закладений в конституційних положеннях, які потім знаходять своє вираження в спеціальних освітніх законах та інших нормативно-правових актах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n80> (дата звернення: 01.12.2022).
2. Про затвердження типової форми договору про навчання у закладі вищої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2020 р. № 735 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.12.2022).
3. Щербина В.С. Господарське право : підручник. 6-те вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 640 с.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / *Верховна Рада України* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 03.12.2022).
5. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02 березня 2015 р. № 222-VIII / *Верховна Рада України* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення: 04.12.2022).
6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n655> (дата звернення: 01.12.2022).
7. Про затвердження Типового договору про надання платної освітньої послуги для підготовки фахівців: наказ Міністерства освіти і науки України від 07.09.2020 № 1113 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-20#Text> (дата звернення: 01.12.2022).
8. Сімейний кодекс України URL: від 10.01.2002 № 2947-III <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n791> (дата звернення: 04.12.2022).
9. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n3814> (дата звернення: 03.12.2022).
10. Деякі питання забезпечення приватним акціонерним товариством «Українська фінансова житлова компанія» доступного іпотечного кредитування громадян України: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2022 р. № 856 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.12.2022).
11. Пижова М. О. Категорія справедливості в контексті оплати праці *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 157–159.
12. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n2431> (дата звернення: 02.12.2022).
13. «Про Положення про національний заклад (установу) України»: указ Президента України від 16.06.1995 № 451/95 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451/95#Text> (дата звернення: 02.12.2022).
14. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#n174> (дата звернення: 02.12.2022).

Пижов О.М. ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНІХ ВІДНОСИН В ПРЕДМЕТНІЙ СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Стаття присвячена особливостям освітніх відносин в предметній сфері правового регулювання. Автор розглядає освіту як об'єкт правового впливу, а освітні відносини як своєрідний предмет правового регулювання. У статті відстоюється думка, що освітнє право є міжгалузевим інститутом. Запропонована авторський розподіл освітніх відносин в предметній сфері правового регулювання на дві групи. Перша – безпосередньо освітні, а до другої групи належать ті, які пов'язані з ними. Аргументовано доведено, чому саме безпосередньо освітні відносини входять до першої групи. Вказано, що юридичним фундаментом безпосередньо освітніх відносин є стаття 53 Конституції України, яка визначає, що кожен має право на освіту. До другої групи належить ціла низка відносин, серед яких адміністративні, цивільні, трудові, бюджетні, земельні та інші, які пов'язані з безпосередньо освітніми та спрямовані на забезпечення освітнього процесу в тому чи іншому вигляді.

У статті виділено одинадцять видів відносин, які віднесено до другої групи. Серед них адміністративні, господарські, трудові, відносини із соціального забезпечення, бюджетні, податкові, фінансові, земельні, сімейні, цивільні та відносини з приводу авторських та суміжних прав.

Автором висувається припущення, що дискусії щодо самостійності чи несамостійності галузі освітнього права буде тривати ще довго. А враховуючи, якої актуальності набуває розвиток освітнього права та процеси, які в ньому відбуваються як в середині нашої держави, так і на міжнародній арені, то це є і буде предметом ще не одного дисертаційного дослідження.

Зроблено висновок, що зазначені і охарактеризовані в статті відносини складають предмет міжгалузевого інституту освітнього права. Його предмет є своєрідний з особливостями багатогранності і неоднорідності. Стверджується, що освітні відносини в предметній сфері правового регулювання займають особливе місце і пояснюється це тим, що юридичний фундамент цих відносин закладений в конституційних положеннях, які потім знаходять своє вираження в спеціальних освітніх законах та інших нормативно-правових актах.

Ключові слова: освітнє право, конституційне право на освіту, освітні відносини, предмет правового регулювання, конституційні положення.

Pyzhov O.M. FEATURES OF EDUCATIONAL RELATIONS IN THE SUBJECT AREA OF LEGAL REGULATION

Education in the XXI century occupies the leading role of the driving force of civilized society. The article is devoted to the features of educational relations in the subject area of legal regulation. Legal regulation of educational relations is one of the central issues in building the educational policy of the state. It is an element of national ideology, which forms the internal political situation in the country and affects the international relations of the state.

The author considers education as an object of legal influence, and educational relations as a kind of subject of legal regulation. In the author's opinion, education law is an intersectoral institution. In this context special educational laws are analyzed.

The author's division of educational relations in the subject area of legal regulation into two groups is proposed. The first is directly educational, and the second group includes those that are related to them. It is proposed to consider educational legal relations from the standpoint of a communicative approach and defines as regulated by the norms of educational law a communicative relationship that arises between a student and/or his/her legal representatives and a teacher within an educational institution in connection with the acquisition by this person of knowledge, skills, competencies and other intangible spiritual benefits defined by the state standards of education.

It is reasonably proved why the direct educational relations are included in the first group, since it is the relationship between the subjects of educational activity (this is an individual or legal entity (educational institution, enterprise, institution, organization), that carries out educational activities) and students (pupils, students, cadets, trainees, interns, postgraduate students (adjuncts), other persons who receive education in any type and form of education) during which the transfer of knowledge, skills, competencies are formed.

It is indicated that the legal basis of direct educational relations is Article 53 of the Constitution of Ukraine, which stipulates that everyone has the right to education. The second group includes a number of relations, including administrative, civil, labor, budgetary, land and other relations related directly to education and aimed at ensuring the educational process in one form or another.

The article identifies eleven types of relations that belong to the second group. Among them are administrative, economic, labor, social security, budgetary, tax, financial, land, family, civil and copyright and related rights relations.

It is concluded that the relations indicated and described in the article constitute the subject of the interdisciplinary institute of educational law. Its subject is peculiar with features of multifacetedness and heterogeneity. It is argued that educational relations in the subject area of legal regulation occupy a special place and this is explained by the fact that the legal foundation of these relations is laid in the constitutional provisions, which are then expressed in special educational laws and other normative legal acts.

Key words: educational law, constitutional right to education, educational relations, subject of legal regulation, constitutional provisions.